

VšĮ Investuok Lietuvoje

Nacionalinės švietimo agentūros vystymosi modelio rengimas

Teminio tyrimo

Bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimas Lietuvoje: bendrojo ugdymo analizė

ATASKAITA

Tauras Jonaitis

Orestas Strauka

Dovilė Sujetaitė

Vilnius

2019

**Kuriame
Lietuvos ateitį**

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Teminis tyrimas yra parengtas Vyriausybės kanceliarijos įgyvendinamo projekto „Atviros Vyriausybės iniciatyvos“ metu. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis

Ivadas / Kontekstas

Žemi mokinių pasiekimai ir dideli bendrojo ugdymo rezultatų netolygumai tarp mokyklų yra vienos iš svarbiausių Lietuvos švietimo sistemos problemų. Siekis užtikrinti, jog švietimo ir mokslo sistemos sukurti rezultatai atitiktų valstybės, visuomenės ir ūkio poreikius, yra vienas iš Vyriausybės švietimo struktūrinės reformos tikslų. Taip pat bendrojo ugdymo srities plėtros prioritetai yra išskirti pagrindiniuose Lietuvos Respublikos strateginiuose dokumentuose:

Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ yra keliamas tikslas, jog iki 2020 m. trečių (iš 6) PISA skaitymo, gamtamokslinių ir matematinio raštingumo pasiekimų lygmenį pasiektų bent 50 proc. Lietuvos penkiolikmečių.

2014–2020 metų nacionalinės pažangos programoje pateikiama platesnė informacija ir nurodoma, jog iki 2020 m.:

- 1) 51 % mokinių pasieks bent trečių skaitymo lygį;
- 2) 51 % mokinių pasieks bent trečių matematinio raštingumo lygį;
- 3) 57 % mokinių pasieks bent trečių gamtamokslinių raštingumo lygį.

Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija iš dalies atkartoja NPP.

LR Vyriausybės struktūrinė švietimo reforma siekiama, kad:

- 1) mokinių pasiekimai 50 % mažiau skirsis tarp didmiesčių ir regionų;
- 2) mokinių pasiekimai bendrai išaugs dešimtadaliu.

Šiame kontekste 2019 m. rugsėjo 1 d. veiklą pradėjo Nacionalinė švietimo agentūra (toliau – Agentūra), kuri buvo įsteigta reorganizavimo būdu apjungus šešias Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai pavaldžias švietimo pagalbos įstaigas. Šiuo metu Agentūra yra atsakinga už švietimo politikos įgyvendinimą ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo švietimo įstaigose ir švietimo pagalbos teikimą.

Tyrime naudojami analizės metodai:

1. Atliekant esamos situacijos analizę, buvo taikomi kiekybiniai bei kokybiniai duomenų rinkimo bei analizės metodai. Siekiant identifikuoti pagrindines bendrojo ugdymo tendencijas buvo analizuojami nacionaliniai bei tarptautiniai statistiniai duomenys. Taip pat buvo atlikta pirminių ir antrinių šaltinių apžvalga.
2. Tęsiant esamos situacijos analizę, surinkta informacija buvo papildyta pusiau-struktūruotais interviu su švietimo politiką formuojančių bei įgyvendinančių institucijų atstovais. Institucijų su kurių atstovais buvo atlikti interviu sąrašas:

Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA)	Žinių ir ekonomikos forumas
Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO)	ISM vadybos ir ekonomikos universitetas
Mokyklų tobulinimo centras	Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija
Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Nacionalinė švietimo agentūra
Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Mokyklų vadovų asociacija

- Analizuojant užsienio gerąsias praktikas pirmiausia buvo atlikta struktūruota atvejų atranka. Tokiu būdu buvo siekiama nustatyti gerosios praktikos pritaikomumą Lietuvai.

Lietuvos apžvalga

Parengta Lietuvos esamos situacijos analizė leido identifikuoti pagrindines tendencijas Lietuvos bendrajame ugdyme (daugiau informacijos rasite priede nr. 1):

- nors Lietuvos penkiolikmečių mokinių pasiekimai skaitymo, matematinio bei gamtos mokslų raštingumo srityse 2018 m. šiek tiek pagerėjo, esminis pokytis neįvyko – jau daugiau nei dešimtmetį Lietuvos mokinių pasiekimai nesiekia EBPO šalių vidurkio;
- Lietuvoje yra dideli mokinių pasiekimų atotrūkiai, kurie kai kuriose savivaldybėse skiriasi kelis kartus;
- ugdymo įstaigų darbuotojų atlyginimams yra išleidžiama daugiau nei ES vidurkis, o išpūsta švietimo infrastruktūra lemia tai, kad didesnė švietimui skiriamų lėšų dalis skiriama pastatams išlaikyti;
- Lietuvos bendrojo ugdymo sistema pasižymi nepakankama pedagogų kvalifikacija bei jų trūkumu, žemu mokyklų savarankiškumu bei neefektyvia stebėsenos sistema;
- Lietuvoje taikomi nepakankami bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimo mechanizmai;

Taip pat bendrojo ugdymo procesų ir Nacionalinės švietimo agentūros funkcijų apžvalga atskleidė, jog:

- Lietuvoje trūksta įrodymais grįstos švietimo politikos, kuria remiantis būtų priimami sprendimai;
- tarp švietimo pagalbą teikiančių institucijų trūksta bendradarbiavimo, rekomenduojama peržiūrėti švietimo pagalbos specialistų funkcijas ir darbo krūvį, tobulinti darbuotojų kompetencijas ir specialistų parengimą;
- dalis institucijų atsakingų už stebėseną ir vertinimą nepakankamai planuoja ir koordinuoja stebėsenos veiklą, duomenis kaupia nesistemiškai. Taip pat trūksta vienos duomenų bazės, kurioje būtų skelbiami visi švietimo duomenys, stebėsenos tyrimai ir analizės;
- nėra aiškiai atskirtos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir Nacionalinės švietimo agentūros vykdomos funkcijos, susijusios su švietimo stebėseną, ugdymo turinio kūrimu, švietimo sistemos aprūpinimu bei infrastruktūros plėtra;

Pagrindinės esamos situacijos analizės išvados: a) reorganizuojant įstaigas nebuvo atlikta įstaigų funkcijų peržiūra, t. y. įstaigų visos funkcijos perkeltos į naują Agentūrą. Reorganizavimo metu buvo peržiūrėti žmogiškieji išteklių ir sumažintas etatų skaičius, tačiau kol kas nėra įvertina, kokį ekonominį efektą turėjo įstaigų apjungimas; b) Agentūra potencialiai galėtų tapti moderniu kompetencijų centru, galinčiu įgyvendinti švietimo strateginius pokyčius ir reformuoti visą bendrojo lavinimo sistemą. Visgi tam reikalinga sukurti Agentūros viziją ir misiją, iškelti strateginius tikslus ir parengti vystymosi koncepciją, kurių Agentūra šiuo metu neturi.

Užsienio geroji praktika

Remiantis aukštais valstybių reitingais ir švietimo sistemos panašumu, buvo išanalizuotos Suomijos, Švedijos ir Slovėnijos nacionalinės švietimo agentūros (daugiau informacijos rasite priede nr. 2). Pagrindinės užsienio praktikų tyrimo išvados:

- Suomijos nacionalinė švietimo agentūra įgyvendina švietimo politiką nuo ikimokyklinio ugdymo iki mokymosi visą gyvenimą. Šios agentūros analizė suteikė naudingų įžvalgų dėl Lietuvos Nacionalinės švietimo agentūros struktūros ir vykdomų funkcijų tobulinimo bei Agentūros Tarybos sudarymo.
- Švedijos nacionalinė švietimo agentūra yra už švietimo politikos įgyvendinimą atsakinga institucija, kurios tikslas – teikti Švedijos ikimokyklinio, pradinio bei pagrindinio ugdymo

įstaigoms pagalbai. Švedijoje ši institucija yra kompetencijų centras, kurio viena iš pagrindinių funkcijų yra duomenų rinkimas bei jų analizė.

- Estijoje veikia Archimedo fondas, kuris yra atsakingas už mobilumo bei nacionalinių mokslo programų koordinavimą ir šalies aukštojo mokslo pristatymą užsienyje. Agentūra taip pat įgyvendina tarptautinius bei nacionalinius projektus.
- Slovėnijos nacionalinė švietimo agentūra yra nacionalinius tyrimus vykdanči bei rekomendacijas ir konsultacijas dėl bendrojo ugdymo tobulinimo teikianti institucija. Ši agentūra išsiskiria, nes itin didelę reikšmę suteikia tarpinstitucinio bendradarbiavimo skatinimui. Agentūra veikia tarsi forumas, kuris sukuria erdvę aptarti esmines Slovėnijos švietimo problemas įtraukiant nacionalinio ir tarptautinio lygio suinteresuotas grupes.

Viešosios konsultacijos poreikis

Atlikus esamos situacijos ir užsienio gerųjų praktikų analizę buvo sudarytas preliminarus Nacionalinės švietimo agentūros vystymosi modelis. Siekiant papildyti modelį ekspertinėmis įžvalgomis planuojama atlikti viešąją konsultaciją. Pastarąją įgyvendinant bus naudojami keli skirtingi metodai, tokiu būdu siekiant identifikuoti suinteresuotų šalių ir ekspertų įžvalgas dėl Agentūros vizijos, misijos bei strateginių tikslų. Projekto plane yra numatytos dvi fokus grupės diskusijos.

Pirmoji fokusuota grupinė diskusija įvyks su švietimo politikos, strateginio planavimo, vadybos, pokyčių valdymo ir kitais ekspertais bei savo srities profesionalais, turinčiais sėkmingos organizacijų vystymo patirties. Jos metu bus siekiama identifikuoti tinkamiausią Agentūros vystymosi modelio sąrangą ir veiklos principus. Preliminarus ekspertų sąrašas:

1. Vyriausybės strateginio analizės centro atstovas arba atstovai;
2. Valdymo koordinavimo centro atstovas arba atstovai;
3. Žinių ekonomikos forumo atstovas arba atstovai;
4. Visionary analytics atstovas arba atstovai;
5. Viešosios politikos ir vadybos instituto atstovas arba atstovai;
6. „Investuok Lietuvoje“ atstovas arba atstovai;
7. Nacionalinės švietimo agentūros atstovas arba atstovai;
8. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos atstovas arba atstovai;

Antrosios fokusuotos grupinės diskusijos metu savo įžvalgomis bei pastebėjimais apie preliminarų Agentūros modelį dalinsis suinteresuotosios šalys. Preliminarus dalyvių sąrašas:

1. Mokytojų asociacijų atstovas arba atstovai;
2. Mokyklų vadovų asociacijos atstovas arba atstovai;
3. Universitetų rektorių konferencijos atstovas arba atstovai;
4. Nacionalinės švietimo agentūros atstovas arba atstovai;
5. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos atstovas arba atstovai.
6. Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos atstovas arba atstovai;
7. Lietuvos moksleivių sąjungos atstovas arba atstovai;
8. Savivaldybių asociacijos atstovas arba atstovai.
9. Mokyklų tobulinimo centro atstovai
10. Lietuvos švietimo centrų darbuotojų asociacijos atstovas arba atstovai;
11. Lietuvos Pedagoginių psichologinių tarnybų vadovų asociacijos atstovas arba atstovai.

Remiantis fokusuotų grupinių diskusijų metu įgytomis įžvalgomis bus parengtas galutinis Agentūros modelis. Siekiant patikrinti galutinį Agentūros koncepcinį modelį 2020 m. vasario mėnesio gale yra planuojama konferencija. Pastaroji įtrauktų abiejų fokusuotų grupinių diskusijų dalyvius bei ekspertus iš užsienio.

Laukiami rezultatai:

1. Pateikti siūlymai ir rekomendacijos dėl Agentūros modelio tobulinimo;
2. Paskatintas bendradarbiavimas tarp tikslinių grupių ir Agentūros.

Priedai

Priedas nr. 1. [Lietuvos bendrojo ugdymo procesų ir Nacionalinės švietimo agentūros apžvalga.](#)

Priedas nr. 2. [Užsienio gerųjų praktikų analizė.](#)

Šaltinių sąrašas

1. Apklausa apie Lietuvos socialinių pedagogų vykdomos veiklos ir metodinės pagalbos priemonių socialiniams pedagogams poreikį ataskaita. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, 2019. <http://www.sppc.lt/wp-content/uploads/2018/07/Tyrimoataskaita-2019-SP.pdf> 2
2. Bendrojo ugdymo departamento švietimo pagalbos skyriaus nuostatai: https://www.smm.lt/uploads/contacts/docs/122_deca43bad6b809d0cf1bf3a5f520438a.pdf 3.
3. Esamos švietimo stebėsenos ir vertinimo tendencijų, gerinant mokinių pasiekimus, analizė. Švietimo informacinių technologijų centras, Vilnius, 2019. 4.
4. Government strategic analysis centre (2017). „Forecasting the Teaching Workforce“. Nuoroda: <https://strata.gov.lt/en/projects/forecasting-the-teaching-workforce> 5.
5. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro nuostatai. Prieiga: <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/2c325070df1d11e7b3f0a470b0373cb2> 6.
6. Lietuva. Švietimo būklės apžvalga 2018. Gera mokykla. Švietimo ir mokslo ministerija, Švietimo aprūpinimo centras, 2019. 7.
7. Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centro svetainė: <http://www.deafcenter.lt/apie-mus/bendra-informacija/>
8. Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro nuostatai. Prieiga: https://www.lmnc.lt/uplfiles/nuostatai_lmnc2017_nj8g.pdf
9. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos vidaus audito skyriaus atliktas Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir jai pavaldžių 17 institucijų galimos korupcijos tikimybės viešuosiuose pirkimuose vidaus auditas, 2019 m. kovo 22 d. https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/korupcijos_prevencija/PAZYMA_2.pdf
10. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio 25 d. Nr. ISAK-897 įsakymas „Dėl pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio“. <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215856/asr>
11. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2008 m. gruodžio 8 d. Nr. ISAK-3379 įsakymas „Dėl mokinių pasiekimų tyrimų vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
12. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2011 m. balandžio 11 d. Nr. V-579 įsakymas „Dėl mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.396543/asr>
13. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras įsakymas 2019 m. birželio 27 d. Nr. V-757 „Dėl valstybės švietimo ir mokslo stebėsenos tvarkos aprašo patvirtinimo“.
14. Lietuvos vaikų ir jaunimo centro nuostatai. Prieiga: https://lvjc.lt/media/files/lvjc_nuostatai_2018.pdf
15. Lietuvos vaikų ir jaunimo centro nuostatai: https://lvjc.lt/media/files/lvjc_nuostatai_2018.pdf
16. Mokslo, enciklopedijų ir leidybos centro nuostatai. Prieiga: https://s.melc.lt/upload/documents/MELC_nuostatai.pdf
17. Nacionalinės švietimo agentūros nuostatai: <https://www.nsa.smm.lt/administracineinformacija/itc-nuostatai/>

18. Pranešimas spaudai „Nepakankama švietimo stebėseną – kliūtis priimti pagrįstus ir efektyvius sprendimus“, Valstybės kontrolė, 2016-12-02. https://www.vkontrole.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=23002
19. Proposal for key principles of a Quality Framework for Early Childhood Education and Care, European Union, 2014. https://ec.europa.eu/assets/eac/education/policy/strategicframework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf
20. PwC (2019). „Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas: švietimas“. Nuoroda: [http://lrv.lt/uploads/main/documents/files/%C5%A0vietimas\(1\).pdf](http://lrv.lt/uploads/main/documents/files/%C5%A0vietimas(1).pdf)
21. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro komisija: <http://www.sppc.lt/veikla/minimali-ir-vidutine-prieziura/komisijos/>
22. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro svetainė: <http://www.sppc.lt/veikla/minimali-ir-vidutine-prieziura/komisijos/>
23. ŠMM pavaldžių įstaigų funkcijų ir teikiamų viešųjų paslaugų analizė. Nacionalinis švietimo NVO tinklas, 2018. <http://svietimotinklas.lt/tyrimas/optimizavimas/>
24. Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento Regioninės politikos analizės skyriaus nuostatai: https://www.smm.lt/uploads/contacts/docs/56_31b3ab407e79b5d829ffe9dfddebcb83.pdf
25. Švietimo mokslo ir sporto ministerija (2016). „2014 – 2020 metų programavimo laikotarpio investicijų į bendrojo ugdymo struktūrą žemėlapis“. Nuoroda: https://www.smm.lt/uploads/documents/es_parama/Investicij%C5%B3%20%C4%AF%20bendrojo%20ugdymo%20sistem%C4%85%20%C5%BEem%C4%97lapis.pdf
26. Švietimo problemų analizė „Elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų turintys vaikai: ugdymo ir pagalbos teikimo specifiška“. 2017 m. gruodis Nr. 5. <https://www.sac.smm.lt/wpcontent/uploads/2018/05/Ugdymo-ir-pagalbos-teikimo-specifiška.pdf>
27. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai pavaldžių institucijų funkcijų vidaus audito ataskaita, 2019 m. kovo 22 d. https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/korupcijos_prevencija/SMM_auditas_2019.pdf
28. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Bendrojo ugdymo departamento švietimo pagalbos skyriaus nuostatai: https://www.smm.lt/uploads/contacts/docs/122_deca43bad6b809d0cf1bf3a5f520438a.pdf
29. ŠVIS: <http://svis.emokykla.lt/valstybes-strateginiai-svietimo-stebesenos-rodikliai-2/>
30. Valstybės audito ataskaita „Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai?“. 2017 m. lapkričio 28 d. Nr. VA-2017-P-50-1-20.
31. Valstybės audito ataskaita „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas“. 2016 m. gegužės 10 d. Nr. VA-P-50-3-5. 32. Valstybės audito ataskaita „Švietimo stebėseną“. 2016 m. lapkričio 30 d. Nr. VA-P-50-4-26.